

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

МІНЕНКО Михайло Анатолійович

УДК
338.45:663.97

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ТЮТЮНОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.06.01 – економіка, організація та управління підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності

Національного університету харчових технологій, м. Київ

Наукові керівники:

доктор економічних наук, професор

Чепурнов Іван Андрійович

доктор економічних наук, доцент Мостенська Тетяна Леонідівна,
Національний університет харчових технологій, декан факультету
економіки і менеджменту, м. Київ

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент Яковенко Лариса Іванівна,
Полтавський державний педагогічний університет, доцент кафедри
політекономії, м. Полтава

кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник Гончар
Наталія Юріївна, Науково-дослідний економічний інститут
Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України,
відділ проблем економічної стратегії, прогнозування і регулювання
економіки, м. Київ

Провідна установа:

Національний аграрний університет Кабінету Міністрів України,
кафедра податкової та страхової справи, м. Київ

Захист відбудеться 24 грудня 2002 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.058.01 в Національному університеті харчових технологій за адресою: 01033, м. Київ-33, вул. Володимирська, 68, учбовий корпус В, аудиторія В-502.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій, 01033, м. Київ-33, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розіслано 14 листопада 2002 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

В.М. Марченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У валовому випуску товарів та послуг в Україні частка продукції підприємств тютюнової промисловості становить близько 1%. Сума відрахувань підприємств дорівнює 3% доходів Зведеного бюджету України, а прямі іноземні інвестиції в цей сектор економіки досягають 5% від їх загального обсягу. У 2000 р. вітчизняні тютюнові підприємства виробили 57,85 млрд. шт. сигарет. Ринок споживання сигарет протягом 1995-2000 рр. залишався на рівні 75,0 млрд. шт. на рік. Різниця між попитом та пропозицією сигарет вітчизняного виробництва покривалася за рахунок легального та, значною мірою, нелегального імпорту тютюнових виробів. Через незахищеність українських виробників тютюнової продукції від нелегального імпорту в 2000 р. виробничі потужності підприємств тютюнової промисловості були завантажені лише на 64,9%. Суттєво знизилася й їх інвестиційна привабливість. Надходження до державного бюджету від оподаткування тютюнової продукції почали набувати непрогнозованого характеру і здійснювалися за рахунок адміністративних важелів впливу з боку держави.

Проблема формування економічних механізмів функціонування окремих підприємств у ринкових умовах через дію інструментів державного регулювання певною мірою вивчалася провідними вітчизняними та зарубіжними економістами, такими як Боринець С., Борщевський П., Зайнчковський А., Коломойцев В., Лукінов І., Мельник П., Мостенська Т., Ойкен В., Опарін В., Павловський М., Покропивний С., Саблук П., Сакс Д., Самуельсон П., Чумаченко М., Яковенко Л. Але вплив економіко-правових засад регулювання на господарську діяльність підприємств тютюнової промисловості України не знайшов достатнього висвітлення в сучасних економічних дослідженнях.

Вищезазначене викликало необхідність визначити ефективність впливу економіко-правових засад регулювання на господарську діяльність підприємств тютюнової промисловості України, їх залежність та вплив на інвестиційну привабливість підприємств, цінову політику, попит і пропозицію на ринку тютюну, рівня надходжень до державного бюджету та встановити основні тенденції розвитку підприємств на перспективу.

Саме це зумовило вибір теми та актуальність розробки розглянутих проблем у дисертаційному дослідженні.

Наукові дослідження проводились з урахуванням досвіду провідних країн-виробників тютюнової продукції та досвіду економічно розвинутих країн світу.

Робота має теоретичний, методологічний та прикладний характер і спрямована на встановлення балансу інтересів: держава – інвестор – виробник – споживач.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювалось у контексті виконання Національним університетом харчових технологій госпдоговірних та держбюджетних науково-дослідних робіт за період 1992-2001 рр.: “Хозяйственный механизм предприятий продовольственного комплекса в условиях рынка”, 1992 р. (Наказ Міністерства освіти України №78 від 21.09.91 р.); “Розробка пропозицій щодо вдосконалення структури експорту продукції харчової промисловості України”, 1999 р. (№807/99); “Проблеми створення привабливого інвестиційного клімату в харчовій промисловості”, 2000-2001 рр. (№910/11).

Мета і завдання дослідження. Основна мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні впливу економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України, які б стимулювали інтенсивний розвиток та створювали інвестиційно привабливе середовище для їх діяльності, стимулювали вітчизняного виробника до випуску високоякісної продукції, дали можливість максимально завантажити виробничі потужності підприємств та забезпечили регулярне збільшення надходження коштів до бюджету України від діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

Поставлена мета обумовила такі задачі дослідження:

- вивчити принципи дії державного регулювання для створення умов ефективної господарської діяльності підприємств на сучасному етапі економічного розвитку та визначити економіко-правові засади регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України, систематизувати основні інструменти державного регулювання і встановити ефективність їх впливу;
- дослідити і визначити роль податкової політики як провідного інструмента державного регулювання діяльності підприємств тютюнової промисловості на сучасному етапі економічного розвитку України та обґрунтувати необхідність удосконалення існуючої системи оподаткування;
- визначити стан та перспективи розвитку підприємств тютюнової промисловості України залежно від ефективності впливу інструментів державного регулювання на їх діяльність, розміру інвестиційних надходжень та рівня попиту і пропозиції на ринку тютюнових виробів;
- визначити методику розрахунку обсягів виробництва та реалізації тютюнових виробів на середньо- та короткострокову перспективу;
- дослідити ефективність впливу інструментів державного регулювання на стан і перспективи розвитку підприємств тютюнової промисловості та ринок тютюнових виробів України з урахуванням змін обсягів нелегального імпорту та заходів щодо боротьби з контрабандним завезенням тютюнової продукції.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є економіко-правові засади регулювання діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

Об'єкт дослідження – підприємства тютюнової промисловості України та система економічних відносин, що сформувалась у 1995-2000 рр. між державою, інвестором, виробником та споживачем.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною базою для проведення дисертаційного дослідження стали розробки класичної та сучасної економічної теорії, праці провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників економічної теорії з проблем: ринкової економіки, державного регулювання на різних етапах економічного розвитку, сучасних методів прогнозування та регулювання економічних процесів, ефективного використання інструментів державного регулювання діяльності підприємств, маркетингу, менеджменту, чинної законодавчої бази, рекомендації міжнародних організацій та окремих країн світу з питань регулювання діяльності підприємств тютюнової промисловості, системи оподаткування на ринку тютюнової продукції.

У дисертаційній роботі використовувались економіко-математичні моделі, пакети прикладних програм Excel, метод кластерного аналізу, методи регресії на найкращу підмножину та покрокової регресії, метод динамічного факторного аналізу для прогнозування системи взаємопов'язаних показників з метою розрахунку перспективних обсягів реалізації тютюнових виробів.

Інформаційна база даних, що використовується у дисертаційному дослідженні, включає статистичні матеріали Комітету Верховної Ради України з питань фінансів та банківської діяльності, Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової адміністрації України, Державного митного комітету України, асоціації “Укртютюн”, підприємств-виробників тютюнової продукції, літературні джерела тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в опрацюванні теоретичних і практичних положень, спрямованих на підвищення ефективності впливу економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

Сутність наукової новизни основних результатів дослідження полягає в наступному:

- теоретично обгрунтовано особливості економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України та ефективність застосування правових (адміністративних) і економічних інструментів державного регулювання на різних етапах економічного розвитку країни, які різняться метою та важелями державного регулювання;

- поглиблено теоретичні положення впливу податкової системи як основного інструмента державного регулювання на господарську діяльність підприємств тютюнової промисловості України. На основі аналізу стану та тенденцій розвитку підприємств тютюнової промисловості України в 1995-2000 рр., на прикладі досвіду зарубіжних країн-виробників тютюнової продукції і на підставі наукового аналізу вартісної та специфічної систем оподаткування, запропоновано поетапне введення змішаної системи оподаткування для регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України та визначено економічну ефективність цієї системи;

- досліджено основні чинники, що впливають на зниження коефіцієнтів завантаженості основних виробничих потужностей підприємств тютюнової промисловості України, виявлено причини зменшення обсягів виробництва та змін попиту і пропозиції на ринку тютюнових виробів;

- обґрунтовано використання методу динамічного факторного аналізу для визначення обсягів виробництва і реалізації тютюнової продукції на середньо- та короткострокову перспективу з урахуванням впливу відпускної ціни підприємства, податку на додану вартість, рівня акцизного збору, відрахувань до Пенсійного фонду України та поточного курсу долара до гривні (на прикладі компанії “British American Tobacco Україна”);

- здійснено обґрунтування доцільності заходів щодо боротьби з контрабандою, спрямованих на мінімізацію нелегального ринку тютюну в Україні, для забезпечення ефективності впливу економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості, поліпшення їх економічних показників та інвестиційного клімату, а також створення умов для збільшення надходжень до Державного бюджету України.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення і пропозиції автора по результатах дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних і практичних розробок, впроваджених у виробництво. Результати дослідження були використані у підготовці проектів законодавчих актів України: Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів”, проект Податкового кодексу України.

Окремі пропозиції автора використовувались у навчальному процесі в Національному університеті харчових технологій.

Одержані результати та розроблені методичні підходи щодо визначення впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на обсяги реалізації продукції за допомогою методу динамічного факторного аналізу запропоновані для використання підприємствами тютюнової промисловості України при формуванні виробничої програми та оперативному управлінні діяльністю підприємства.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею. Наукові результати, одержані в дисертації, є особистими розробками автора. Впровадження їх у практику сприятиме підвищенню рентабельності виробництва, забезпечить належні умови для ефективного використання економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

Апробація результатів дослідження. Наукові розробки автора пройшли апробацію в компанії “British American Tobacco Україна” та на галузевому рівні в асоціації “Укртютюн”.

Результати дисертаційного дослідження були заслухані на трьох наукових та науково-практичних конференціях: шостій міжнародній науково-технічній конференції “Проблеми та перспективи створення і впровадження нових ресурсо- та енергоощадних технологій, обладнання в галузях харчової і переробної промисловості”, м. Київ, жовтень, 1999 р.; Міжнародній науково-практичній конференції “Реформування сільського господарства: підсумки, проблеми, перспективи”, м. Миколаїв, листопад, 2001 р.; Міжнародній науковій конференції, присвяченій 175-річчю від дня народження Георгія Андрузького “Україна: шляхами віків”, м. Київ, травень, 2002 р.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 9 одноосібних робіт у фахових виданнях обсягом 2,72 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 151 найменувань та 6 додатків. Основна частина містить 35 таблиць та 16 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 159 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, мету і завдання дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі “Проблеми регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України” розглянуто і узагальнено теоретичні засади регулювання господарської діяльності підприємств, визначено та систематизовано економіко-правові інструменти регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України, визначено ефективність їх впливу на діяльність підприємств протягом 1995-2000 рр., досліджено і визначено роль податкової політики як провідного інструмента регулювання діяльності підприємств у ринкових умовах.

Нині головна проблема полягає у визначенні та застосуванні таких державних методів регулювання економікою, які б врахували попередні досягнення і збалансували можливості їх використання з вимогами сьогодення. Невиваженість державного регулювання призводить до

значної тінізації економіки, погіршення економічного стану та наростання соціальної напруги в країні.

Для розвитку економічної системи в прогнозованому напрямі використовують певні інструменти регулювання економічних процесів. Ці інструменти повинні відповідати основним функціям державного регулювання і забезпечувати досягнення підприємствами накреслених цілей. За механізмом впливу інструменти державного регулювання класифікують на правові (адміністративні), економічні та інституційні.

Підприємства тютюнової промисловості України перебувають під найбільшим впливом державного регулювання. Це пояснюється тим, що продукція підприємств є високоприбутковою, але належить до групи товарів, попит на які негативний і тому має регулюватися державою. На думку автора, вагому роль відіграє необхідність державного регулювання виробництва та споживання тютюнових виробів з точки зору безпеки життєдіяльності населення країни. Для економіки України підприємства є одним з основних джерел надходження коштів до бюджету. Обсяг цих надходжень безпосередньо залежить від ступеня та якості державного регулювання. Крім того, державний вплив на господарську діяльність підприємств тютюнової промисловості зумовлений чинниками, пов'язаними з інтенсивним розвитком підприємств тютюнової промисловості, їх інвестиційною привабливістю та природоохоронними аспектами.

Узагальнюючий перелік найбільш впливових інструментів державного регулювання діяльності підприємств тютюнової промисловості України, що визначився протягом 1995-2000 рр., наступний: правові (адміністративні) - ліцензування, встановлення мінімально допустимого вмісту шкідливих елементів, визначення мінімальних цін, заходи по боротьбі з контрабандою, обмеження по рекламі; економічні - акцизний збір, ввізне мито, податок на додану вартість, відрахування до Пенсійного фонду.

Доходність підприємств тютюнової промисловості і збільшення відрахувань до Державного бюджету України від їх діяльності в першу чергу пов'язані з економічними інструментами державного регулювання. Використання цих інструментів повинно створювати баланс інтересів держави, інвесторів, підприємств промисловості і споживачів.

Одним із найбільш впливових інструментів державного регулювання виробництва тютюнових виробів в Україні є система оподаткування. Досвід провідних країн-виробників тютюнової продукції показує, що при оподаткуванні тютюнових виробів можна керуватись двома системами оподаткування за допомогою специфічних та адвалорних (вартісних) податкових ставок. З точки зору стабільності і прогнозованості надходжень до бюджету більш прийнятним є встановлення специфічних ставок. При встановленні специфічних (фіксованих) ставок ввізного мита і акцизного збору на імпорتنі сигарети імпортери не будуть зацікавлені в зниженні митної

вартості (ціни купівлі), тому що воно не забезпечуватиме економії на податках, оскільки сума податків при імпорті не залежатиме від декларованої митної вартості тютюнових виробів. Встановлення специфічних ставок податків зацікавлює у виробництві та імпорті високоякісних сигарет, тому що не призводить до надмірного оподаткування додаткової вартості, пов'язаної з поліпшенням якісних характеристик продукту. За адвалорних (тобто встановлених у відсотках до вартості) податкових ставках є пряма зацікавленість у зниженні вартості готової продукції. Це можливо, в першу чергу, за рахунок використання дешевих низькоякісних тютюну і фільтрів, що сприятиме здешевленню кінцевого продукту.

Тому аналіз системи фіксованих ставок в Україні у період 1996-2000 рр. показав, що вона є більш вигідною як для держави, так і для виробників. Подальші зміни в ній (збільшення рівнів всіх або окремих видів податків) можуть бути руйнівними та зумовлять непередбачуваність в роботі підприємств, що збільшить рівень комерційного і фінансового ризику. Питання про підвищення акцизу, податку на додану вартість або мита може порушуватися лише за умови повної легалізації сигаретного ринку в Україні.

Запровадження обов'язкового збору до Пенсійного фонду і диференційований підхід щодо його відрахування від реалізації сигарет різних цінових сегментів довело можливість збільшення обсягів виробництва та надходження додаткових коштів до державного бюджету від діяльності підприємств тютюнової промисловості України за рахунок удосконалення існуючої та поетапного введення змішаної системи оподаткування тютюнових виробів.

У другому розділі “Аналіз стану та тенденції розвитку підприємств тютюнової промисловості України” здійснено детальний аналіз сучасного стану підприємств тютюнової промисловості, виробничих потужностей підприємств асоціації “Укртютюн” та рівень їх інвестиційної активності. Досліджено основні чинники, що впливають на зменшення коефіцієнтів завантаженості основних виробничих потужностей та гальмують процес оновлення технічного обладнання підприємств. Дано оцінку впливу економіко-правових засад регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості на обсяги виробництва і реалізації продукції та виявлено причини їх зменшення. Проаналізовано кон'юнктуру ринку тютюнових виробів та засади регулювання попиту і пропозиції на ньому.

Підприємства тютюнової промисловості України мають значний виробничий потенціал з доведенням річного випуску до 89150,0 млн. шт. сигарет, що забезпечить можливість самостійно задовольнити попит на цю продукцію на внутрішньому ринку. Фактично у 2000 р. тютюновими підприємствами асоціації “Укртютюн” було випущено 57850,0 млн. шт. На думку автора, це пояснюється тим, що на державному рівні не опрацьовані механізми сприяння діяльності

підприємств тютюнової промисловості та система протидії нелегальному надходженню тютюнових виробів із сусідніх держав (Росії і Молдови).

Вітчизняні підприємства тютюнової промисловості є одними з найбільш інвестиційно привабливих. За останні п'ять років прямі іноземні інвестиції становили 163 млн. дол. США. Було створено шість підприємств з іноземними інвестиціями, статутний фонд кожного перевищує 1 млн. дол. США. Завдяки цьому за 1995-2000 рр. підприємства асоціації “Укртютюн” збільшили обсяги виробництва сигарет від 48032,3 млн. до 57850,0 млн. шт. Частка фабрик з іноземним капіталом у 2000 р. дорівнювала 95,7% виробленої продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Загальний обсяг випуску продукції тютюновими підприємствами Української асоціації виробників тютюнових виробів “Укртютюн” за 1995-2000 рр., млн. шт.

Фабрики	Обсяги виробництва					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ЗАТ “Реємтсма - Київ тютюнова фабрика”	6574,0	8606,0	11522,0	14222,2	15485,44	11861,5
ЗАТ “Р. Дж. Рейнолдс Тобакко - Львів” *	5155,3	4393,8	4953,6	2243,1	---	---
ЗАТ “Реємтсма - Черкаси тютюнова фабрика”	8744,0	8092,8	12280,4	15080,2	12665,13	10289,1
АТ “Тютюнова компанія БАТ - Прилуки”	8593,0	10145,0	10024,0	8468,7	6406,03	10766,9
АТ “Харківська тютюнова фабрика” (ЗАТ “Філіп Морріс Україна”)	1940,0	3643,0	7782,0	10612,8	9432,10	14106,1
ВАТ “Феодосійська тютюнова фабрика”	1791,0	1821,0	1044,4	1233,5	1061,50	712,2
АТ “Кам’янець - Подільська тютюнова фабрика”	2648,0	2539,2	1952,5	1747,7	2185,8	1047,3
ВАТ “Дніпропетровська тютюнова фабрика”	2971,0	1691,0	314,5	746,0	415,10	392,4
АТ “Одеська тютюнова фабрика”	914,0	361,0	203,0	174,0	36,00	49,5
ЗАТ “Р. Дж. Рейнолдс Тобакко - Кременчук” (з 1999 р. “Джей Ті Інтернешнл	7639,0	2802,0	3819,0	3886,0	5274,00	8338,0

Україна”)						
ВАТ “Монастириський тютюново-ферментаційний комбінат” (АТ “Українська тютюнова компанія)	1063,0	805,0	592,0	392,0	651,00	287,0
Разом	48032, 3	44899, 8	54487, 4	58806, 2	53612,1	57850,0

* Припинила свою діяльність з січня 1999 р.

В результаті інвестування підприємств тютюнової промисловості не тільки збільшилися обсяги випуску продукції, а й підвищилася її якість до рівня світових стандартів та розширився асортимент тютюнових виробів різних груп. Так, частка сигарет з фільтром збільшилась від 10,1% у 1995 р. до 78,3% у 2000 р., що позитивно позначилося на фінансових показниках діяльності тютюнових підприємств.

Протягом 1995-2000 рр. відбулися зміни і в структурі ринку тютюнових виробів України. Залежно від впливу економіко-правових інструментів на діяльність підприємств тютюнової промисловості змінювалась частка вітчизняного продукту і при цьому відповідно змінювалась частка імпорту (легального та нелегального), що визначалось загальним попитом ринку. У 2000 р. в структурі тютюнового ринку України частка продукції тютюнових підприємств з іноземним капіталом становила 64,4%, нелегального імпорту – 29,6%, інших виробників – 3,2% та легального імпорту – 2,8%. Експортні поставки в період з 1997 по 2000 р. зросли від 3,3 млрд. шт. сигарет до 7,1 млрд. шт. Таким чином, за умов ефективного державного регулювання потенційне зростання обсягів виробництва може дорівнювати обсягу нелегального імпорту.

Аналіз стану та тенденції розвитку підприємств тютюнової промисловості України показує, що важливими передумовами удосконалення ефективності діяльності підприємств є економіко-правові інструменти регулювання їх господарської діяльності, які повинні забезпечувати баланс інтересів держави, інвестора, виробника та споживача.

У третьому розділі “Напрямки підвищення ефективності господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України” розроблені та науково обґрунтовані пропозиції щодо зміни системи оподаткування діяльності підприємств тютюнової промисловості як основного інструмента з розрахунком економічного ефекту від запропонованих заходів. Опрацьовано та апробовано методика визначення обсягів випуску та реалізації продукції тютюнових підприємств на коротко- та середньострокову перспективу. Теоретично обґрунтовано

необхідність державного захисту вітчизняного товаровиробника від нелегального обігу тютюнових виробів та визначено втрати державного бюджету від нелегального імпорту.

Вивчення існуючих інструментів регулювання діяльності підприємств по випуску тютюнової продукції та аналіз їх впливу на вітчизняного виробника продемонстрували, що основним інструментом державного впливу на ефективність діяльності підприємств залишався акцизний збір (табл. 2).

Таблиця 2

Зміни податків на сигарети в Україні за 1995-2000 рр., за 1000 шт.

Акцизні ставки на сигарети:	1995	1996	1997	1998	1999 *	2000
вітчизняні з фільтром	40%	2 екю	2 екю	2 екю	2,5 євро	10 грн.
вітчизняні без фільтра	10%	0,5 екю	1 екю	2 екю	2,5 євро	10 грн.**
імпортні з фільтром	150%	2 екю	2 екю	2 екю	2,5 євро	10 грн.
імпортні без фільтра	150%	0,5 екю	1 екю	2 екю	2,5 євро	10 грн.
Митний податок	30%	2,5 екю	2,5 екю	2,5 екю	3 євро	3 євро
ПДВ	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Відрахування до Пенсійного фонду ***	--	--	--	--	5%	5%

* 3 євро за 1000 шт.– з фільтром; 2,3 євро - без фільтра протягом вересня-грудня 1999 р.

** 7 грн. за 1000 шт. до липня 2000 року та 5 грн. за 1000 шт. з січня 2001 р.

*** Із серпня 1999 року та 2,5 /1,5 грн. за 1000 шт. - з липня 2001 р.

Результатом досліджень стали висновки, що за умов існування діючої специфічної системи акцизу можливості збільшення надходжень до бюджету практично вичерпані, оскільки будь-яке суттєве збільшення ставок акцизного збору буде спрямоване проти вітчизняного виробника та діятиме на користь нелегального обігу тютюнової продукції.

Крім того, запровадження 5-відсоткового податку до Пенсійного фонду дозволило у 2000 р. додатково залучити до бюджету понад 171 млн. грн. Досвід функціонування цього податку свідчить про те, що збільшення надходжень від оподаткування тютюнових виробів можливе за рахунок введення адвалорної (вартісної) складової в оподаткуванні тютюнової продукції. Тому одним із шляхів підвищення ефективності функціонування підприємств тютюнової промисловості може бути запровадження в Україні змішаної системи оподаткування тютюнових виробів. Обґрунтування даної пропозиції визначається наступним:

1. Змішана система є більш соціально та економічно справедливою, оскільки дозволяє рівномірно розподілити податковий тягар на різні цінові сегменти та ставить у рівні умови виробників із різними інвестиційними можливостями.

2. Досвід функціонування податку, перерахованого до Пенсійного фонду у відсотках, довів, що змішана система акцизу може забезпечити додаткові бюджетні надходження без негативного впливу на стан тютюнового ринку та не буде істотно зачіпати інтереси споживачів з невисоким рівнем доходу.

3. Адвалорна (вартісна) частина забезпечує індексацію ставки акцизного збору відповідно до росту цін внаслідок інфляції.

4. Змішана система є основною, що прийнята в Європі. Підготовка до запровадження такої системи почалася в Росії, де її застосування сприятиме зниженню ціни на тютюнові вироби і підвищенню конкурентоспроможності їх на українському ринку тютюну.

5. Прийняття Податкового кодексу в Україні є ситуаційним моментом для того, щоб передбачити прогнозовані зміни в оподаткуванні тютюнових виробів і, відповідно, в обсягах виробництва.

Зважаючи на складність та багатогранність введення змішаної системи оподаткування, пропонується трансформувати систему акцизу в два етапи: запровадження змішаного акцизу, що базується на відпускній ціні виробника, та запровадження змішаного акцизу на роздрібну ціну продукції.

Розрахунки, здійснені на основі прогнозних даних розвитку ринку тютюну 2002 р., свідчать, що завдяки запровадженню змішаної системи акцизу на тютюнові вироби зі ставками 3 грн. за 1000 шт. сигарет без фільтра та 5 грн. за 1000 шт. сигарет з фільтром, а також адвалорної (вартісної) ставки акцизу на рівні 20%, обсяги виробництва та реалізації продукції в підприємствах асоціації “Укртютюн” зростуть на 15,2 млрд. шт., що дозволить підвищити коефіцієнт використання потужностей на 16,9% та збільшити надходження до державного бюджету орієнтовно на суму 261,6 млн. грн. вже в наступному році (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння фактичних та прогнозних показників виробництва тютюнових виробів і надходження до державного бюджету при різних системах оподаткування

Підприємства асоціації “Укртютюн”	Випуск продукції підприємствами асоціації «Укртютюн» в 2000р. та відрахування до бюджету (діяла система оподаткування із ставкою відрахувань до Пенсійного фонду 5%)		Прогноз асоціації «Укртютюн» на 2002 р. по випуску продукції тютюновими підприємствами асоціації (після переведення пенсійного збору з 5% у специфічний податок 2,5 та 1,5 грн. за 1000 шт. сигарет)		Прогноз автора на 2002 р. по випуску продукції асоціацією «Укртютюн» у випадку запровадження змішаної системи оподаткування (5 та 3 грн. за 1000 шт. – специфічна і 20% - адвалорна складова акцизу; ставка ПФ – 0)	
	Обсяг виробництва, млн. шт.	Відрахування до бюджету (акцизний та пенсійний збір разом), тис. грн.	Прогнозований обсяг виробництва, млн. шт.	Відрахування до бюджету (акцизний та пенсійний збір разом), тис. грн.	Прогнозований обсяг виробництва, млн. шт.	Сума відрахувань до бюджету, тис. грн.
ЗАТ “Реєтсма - Київ тютюнова фабрика”	11861,50	124717,90	12047,90	126567,62	19666,20	234378,00
ЗАТ “Р. Дж. Рейнолдс Тобакко- Львів”	00,00	00,00	00,00	00,00	00,00	00,00
ЗАТ “Реєтсма - Черкаси тютюнова фабрика”	10289,10	108230,80	10289,10	108045,53	4482,20	53418,00
АТ “Тютюнова компанія БАТ - Прилуки”	10766,90	113219,52	11124,70	116874,39	22082,50	263175,00
АТ “Харківська тютюнова фабрика” (ЗАТ “Філіп Морріс Україна”)	14106,10	148323,04	14292,50	150152,41	17607,60	209844,00

ВАТ “Феодосійська тютюнова фабрика”	712,20	7483,08	898,60	9446,27	2007,50	23925,00
АТ “Кам’янець - Подільська тютюнова фабрика”	1047,30	11011,68	1047,30	10989,78	284,70	3393,00
ВАТ “Дніпропетровська тютюнова фабрика”	392,40	4136,98	392,40	4136,60	116,80	1392,00
АТ “Одеська тютюнова фабрика”	49,50	547,54	49,50	493,92	7,30	87,00
ЗАТ “Р. Дж. Рейнолдс Тобакко- Кременчук” (З 1999 р. “Джей Ті Інтернешнл Україна”)	8338,00	87667,56	8338,00	87547,74	6460,50	76995,00
ВАТ “Монастирський тютюново- ферментаційний комбінат” (АТ “Українська тютюнова компанія)	287,00	3041,90	302,00	3148,76	284,70	3393,00
Всього	57850,00	608380,00	58782,00	617403,00	73000,00	870000,0 0

Узагальнюючи представлений варіант розрахунків, з метою поліпшення умов функціонування підприємств тютюнової промисловості автором пропонується внести до Закону України “Про ставки акцизного збору та ввізного мита на тютюнові вироби” від 6 лютого 1996 року №30/96-ВР такі зміни та доповнення:

Викласти статтю 1 в такій редакції:

Код тютюнових виробів за Гармонізованою системою опису та кодування товарів	Опис товару згідно з Гармонізованою системою опису та кодування товару	Ставки акцизного збору у твердих сумах з одиниці реалізованого товару	Ставки акцизного збору в відсотках до оподаткованого обороту	Ставки специфічного ввізного мита	
				пільгові	повні
2402 10 000	Сигари (в т.ч. сигари з обрізаними кінцями), сигарили (сигари тонкі)	5 грн. за 100 шт.	20	5 євро за 100 шт.	10 євро за 100 шт.
2402 20 001	Сигарети без фільтру з тютюну, цигарки	3 грн. за 1000 шт.	20	3 євро за 1000 шт.	5 євро за 1000 шт.
2402 20 002	Сигарети з фільтром з тютюну	5 грн. за 1000 шт.	20	3 євро за 1000 шт.	5 євро за 1000 шт.
2403 10 000	Тютюн для паління	5 грн. за 1 кг	20	2,5євро за 1 кг	5 євро за 1 кг
2403 99 100	Тютюн для жування Тютюн для нюхання	5 грн. за 1 кг	20	2,5євро за 1 кг	5 євро за 1 кг
2401	Тютюнова сировина Тютюнові відходи	0	0	1 євро за 100 кг	2 євро за 100 кг
2403 (крім 2403 99 100 2403 10 100)	Інший промислово виготовлений тютюн і промислові замітники тютюну	0	0	2,5 євро за 1 кг	5 євро за 1 кг

Впровадження запропонованих заходів дозволить взаємоузгодити інтереси держави, інвесторів, виробників тютюнових виробів та споживачів.

Дисертаційним дослідженням встановлено, що стан ринку тютюнових виробів визначається багатьма ознаками (показниками), які характеризуються різноманітними зв'язками. При встановленні взаємозв'язків основних ознак впливу на ефективність діяльності підприємств тютюнової промисловості України виконувалась наступна послідовність етапів дослідження:

розподіл всіх ознак (показників), які мали відношення до аналізу, на кількісні та якісні; для кількісних ознак використовувався метод кластерного аналізу, який дозволив отримати систему рівнянь впливу визначених показників на основні показники роботи підприємства тютюнової промисловості за критерієм коефіцієнтів парної кореляції; за допомогою методів покрокової регресії та вибору найкращої підмножини визначено найбільш ефективну модель за обраними ознаками; за допомогою множинної регресії отримали найкращу результуючу модель, аналіз якої дав можливість проаналізувати щільність взаємозв'язків обраних ознак (показників). Слід зазначити, що в процесі аналізу, який проводився за класичними методами з використанням відповідного програмного забезпечення, порівнювався стан ознак по кожному окремому періоду. Тобто ми визначали зв'язок показників, зафіксованих кожного місяця без урахування впливу попередніх періодів.

Для прогнозування обсягів реалізації тютюнових виробів компанією “British American Tobacco Україна” застосовано метод динамічного факторного аналізу, який дозволив прогнозувати всю систему взаємопов'язаних ознак (показників) на перспективу, без відокремлення “залежних” та “незалежних” ознак, а також врахувати “відкладену післядію” та лагові явища. Програмним забезпеченням для цього класу задач є комплекс програм динамічного факторного аналізу, розробленого Корецьким С.Л. і Лерманом Л.Б.

Прогнозування розвитку ринку товарів може дати якісні показники лише за умови, коли враховується вплив як внутрішніх, так і зовнішніх ознак, дія яких значною мірою впливає на характеристику стану ринку. При прогнозуванні ринку тютюнових виробів такими ознаками виступають: стан та рівень всіх видів податків, стан розвитку тютюнового виробництва, групування окремих марок сигарет по цінових сегментах, рівень платоспроможного попиту покупців. Порівняння усіх видів податків зі ставками, застосовуваними у сусідніх державах, значна різниця в яких передусім стимулює збільшення нелегального ввезення тютюнової продукції, дає можливість забезпечити абсолютну та відносну похибки запропонованої моделі прогнозування у припустимих межах (до 1%).

Підвищення ефективного впливу основних економіко-правових інструментів регулювання на діяльність підприємств тютюнової промисловості України можливе лише за умови практичного вирішення питання максимального зменшення чи ліквідації нелегального імпорту. Тіньовий ринок погіршує ефективність державного впливу на діяльність підприємств тютюнової промисловості через обмеження рівня пропозиції на легальному ринку цієї продукції. Внаслідок зростання нелегального імпорту скорочується обсяг фінансових надходжень до бюджету країни. За розрахунками автора, втрати Зведеного бюджету та Пенсійного фонду від нелегального імпорту сигарет у 2000 р. досягли 1008,8 млн. грн., а за розрахунками Міжнародного центру

перспективних досліджень відповідні втрати у 1999 р. становили 659,6 млн. грн. Надмірний податковий тиск на виробників тютюнових виробів сформує передумови втрати економіко-правовими інструментами регулювання їх ефективності або, що ще гірше, стимулюватиме збільшення нелегального імпорту чи підробку тютюнової продукції.

Тому, як встановлено результатами дисертаційного дослідження, введення змішаної системи оподаткування, як основного інструмента економічного впливу на господарську діяльність підприємств тютюнової промисловості, повинно здійснюватись паралельно із заходами системного та ефективного використання правових (адміністративних) інструментів, спрямованих на боротьбу з незаконним ввезенням та реалізацією тютюнових виробів. Це створить умови для збільшення пропозиції продукції вітчизняного виробника на ринку України та забезпечить економічну ефективність від запропонованих автором дисертаційного дослідження заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

ВИСНОВКИ

1. Кожній країні світу на конкретному етапі економічного розвитку притаманні певні особливості державного регулювання, які визначаються її стратегічними пріоритетами, соціальними потребами суспільства, станом та розвитком продуктивних сил, темпами економічного розвитку підприємств, бажаними результатами регулювання. Державне регулювання повинно враховувати дію об'єктивних економічних законів, щоб не деформувати дію ринкових законів, надаючи економічній системі керованості та соціальної спрямованості.

2. Аналіз діяльності підприємств тютюнової промисловості України протягом 1995-2000 рр. дозволив реально визначити перелік економіко-правових важелів регулювання, що безпосередньо впливають на ефективність роботи підприємств, систематизувати їх за ступенем впливу та виділити основні інструменти такого впливу. Найбільш вагомим інструментом державного регулювання діяльності підприємств тютюнової промисловості України визначена система оподаткування, яка відіграє роль стимулятора розвитку підприємств, залучаючи інвесторів до участі у спільному виробництві, створюючи умови до збільшення попиту на продукцію вітчизняного виробництва або ж знижує ділову активність підприємств та їх інвестиційну привабливість і підвищує частку нелегального імпорту на ринку України, впливаючи на купівельну спроможність споживачів та зменшуючи їх соціальну захищеність.

3. Аналіз вартісної (адвалорної) та специфічної (фіксованої) систем оподаткування, які функціонували в Україні в період 1995 – 2000 рр., дає підстави для висновку, що система фіксованих (специфічних) ставок більш вигідна для діяльності підприємств тютюнової промисловості, розвитку ринку сигарет в Україні, прогнозованості і збільшення суми надходжень до державного бюджету. Часті зміни ставок податків призводять до зменшення обсягів

виробництва вітчизняної продукції, зниження коефіцієнта завантаженості основних виробничих потужностей, втрати підприємствами інвестиційної привабливості та своєї частки на вітчизняному ринку тютюну, що спричиняє збільшення нелегального імпорту та непередбачуваність щодо надходжень до державного бюджету. Підвищувати рівні податків в Україні на продукцію підприємств тютюнової промисловості та імпортні тютюнові вироби можливо лише за умови забезпечення повної ліквідації нелегального імпорту і закінчення формування передумов розвитку вітчизняного виробника сигарет на рівні міжнародних стандартів.

4. Вивчення та аналіз систем оподаткування в Україні за період 1995-2000 рр. та провідних країн-виробників тютюнової продукції і аналіз впливу вартісного (адвалорного) елемента в системі оподаткування (обов'язкового збору до Пенсійного фонду, поряд з існуючими специфічними ставками податків) доводить доцільність введення в країні змішаної системи оподаткування. Введення змішаної системи оподаткування акцизом та скасування обов'язкового збору до Пенсійного фонду забезпечить можливість: вирівняти податкове навантаження на продукцію вітчизняних виробників тютюнової продукції, незалежно від вартості виробів, які вони виробляють, та їх інвестиційних ресурсів, забезпечивши конкурентоспроможність тютюнових підприємств України; індексувати ставки акцизного збору відповідно до росту цін внаслідок інфляції; захистити споживачів з низьким рівнем доходів, що споживають недорогі марки сигарет; отримувати щорічні додаткові надходження до Державного бюджету України у розмірі понад 260 млн. грн., переважно за рахунок більш дорогих марок сигарет, які купують споживачі з високим рівнем доходів.

5. Підвищення ефективності впливу економіко-правових засад регулювання діяльності вітчизняних підприємств тютюнової промисловості можливе за умови створення сприятливих умов їх функціонування та зростання купівельної спроможності населення країни. Це можна забезпечити шляхом: зміни податкової політики в напрямі зменшення податкового тиску на виробників та споживачів тютюнової продукції; створення системи заохочення інвестування підприємств тютюнової промисловості; разом із застосуванням змішаної системи акцизу впроваджувати диференційований розмір податку на додану вартість для сигарет різних цінових сегментів; підвищення рівня доходів громадян за рахунок зменшення оподаткування їх доходів; захисту вітчизняного товаровиробника від нелегального імпорту тютюнових виробів.

6. Прогнозування розвитку ринку товарів може дати якісні показники, абсолютну та відносну похибки до 1% у тому разі, якщо враховується вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Такими ознаками при прогнозуванні обсягу виробництва і споживання тютюнових виробів є: стан та рівень усіх видів податків, показники господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості, групування окремих марок сигарет по цінових сегментах, рівень

платоспроможного попиту споживачів та інвестиційних надходжень. Ознаки обов'язково повинні характеризувати як стан об'єкта прогнозування всередині країни, так і країн-сусідів. Для прогнозування обсягів реалізації тютюнових виробів з урахуванням зазначених показників на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу рекомендується застосовувати метод динамічного факторного аналізу, який апробовано в дисертаційному дослідженні на основі показників діяльності компанії "British American Tobacco Україна".

7. Державну політику щодо подолання проблеми незаконних імпорту та реалізації тютюнових виробів в Україні необхідно зосередити на питаннях усунення стимулів і умов для здійснення незаконних операцій. Такі варіанти потрібно розглядати з точки зору сумарного суспільного ефекту. Усунення стимулів пов'язано безпосередньо із системою оподаткування діяльності підприємств тютюнової промисловості та легального імпорту сигарет на ринок України. Саме тому податкові ставки повинні розраховуватись таким чином, щоб стимулювати максимальну завантаженість виробничих потужностей вітчизняних підприємств та максимальне зростання легального, тобто оподаткованого, ринку і робити не вигідними незаконні махінації (контрабанду, підробку, шахрайство). Усунення умов для здійснення незаконних операцій передбачає проведення заходів системного та ефективного використання правових (адміністративних) інструментів регулювання, спрямованих на боротьбу з незаконним ввезенням та обігом тютюнових виробів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Міненко М.А. Основні напрямки інвестування розвитку тютюнової промисловості на Україні.//Науково-теоретичний фаховий журнал "Вісник аграрної науки Причорномор'я" Миколаївської державної аграрної академії. - 2001. - №5(14).- С. 190-198.
2. Міненко М.А. Державне регулювання розвитку тютюнової промисловості України в 1995-2000 рр. /Збірник наукових праць "Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні". Випуск 2 (XXXIII)/ НАН України, Інститут регіональних досліджень. Частина 2.-Львів, 2002. – С. 253-260.
3. Міненко М.А. Вплив оподаткування на випуск та реалізацію виробів тютюнової галузі України. /Науково-практичний збірник "Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України". Випуск 2. Частина 2. – К., 2002. – С. 154-156.
4. Міненко М.А. Огляд ринку тютюнових виробів України. /Наукові праці УДУХТ.– 1999.- №5.- С. 85-86.
5. Міненко М.А. Проблеми державного регулювання розвитку тютюнової промисловості України./Наукові праці УДУХТ.–1999.-№5.–С. 86-87.

6. Міненко М.А. Проблеми оподаткування тютюнової сировини. Шоста міжнародна науково-технічна конференція УДУХТ.–2000.–ч.3.–С.116-117.

7. Міненко М.А. Стан розвитку підприємств тютюнової галузі в Україні. Міністерство освіти і науки України, Академія муніципального управління. /Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу і аспірантів “Теорії мікро і макроекономіки”. – 2002.- Випуск 10.- С. 262-267.

8. Міненко М.А. Стан тютюнового виробництва в Україні та вплив інвестиційної діяльності на його розвиток. //Міжнародний науково-виробничий журнал “Економіка АПК”. – 2002. - №5. – С. 45-49.

9. Міненко М.А. Удосконалення системи оподаткування діяльності підприємств тютюнової галузі України. //Міжнародний науково-виробничий журнал “Економіка АПК”. – 2002. - №8. – С. 51-56.

АНОТАЦІЯ

Міненко М.А. Економіко-правові засади регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами. – Національний університет харчових технологій, Київ, 2002.

Дисертаційна робота присвячена обґрунтуванню впливу економіко-правових засад регулювання на ефективність господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України.

Визначено економіко-правові засади регулювання господарської діяльності підприємств тютюнової промисловості України, систематизовано основні інструменти державного регулювання та встановлено ефективність їх впливу на стан та перспективи розвитку підприємств, розміри інвестицій, кон’юнктуру ринку тютюнових виробів України та надходження коштів до державного бюджету. Розроблено методику розрахунку обсягів виробництва та реалізації тютюнових виробів на середньо- та короткострокову перспективу. Обґрунтовано необхідність введення змішаної системи оподаткування і забезпечення захисту ринку України від нелегального імпорту та обігу тютюнових виробів.

Ключові слова: підприємства тютюнової промисловості, економіко-правові засади регулювання, правові (адміністративні) та економічні інструменти, система оподаткування, ринок тютюнових виробів, господарська діяльність, інвестиційні надходження, надходження до державного бюджету.

АННОТАЦИЯ

Миненко М.А. Экономико-правовые аспекты регулирования хозяйственной деятельности предприятий табачной промышленности Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 – экономика, организация и управление предприятиями. – Национальный университет пищевых технологий, Киев, 2002.

Диссертационная работа посвящена обоснованию влияния экономико-правовых инструментов регулирования на эффективность хозяйственной деятельности предприятий табачной промышленности Украины.

Определены экономико-правовые аспекты регулирования хозяйственной деятельности предприятий табачной промышленности Украины, систематизированы основные инструменты государственного регулирования и определена эффективность их влияния на состояние и перспективы развития предприятий, размеры инвестиционных поступлений, конъюнктуру рынка табачных изделий Украины и суммы поступлений в государственный бюджет.

Проведен анализ современного состояния производства и реализации табачных изделий, влияния налоговой и ценовой политики на коэффициент загрузки мощностей предприятий табачной промышленности Украины и размеров поступлений в государственный бюджет от налогообложения их продукции, а также импортируемой продукции. Показана зависимость объемов производства предприятий табачной промышленности и их инвестиционной активности от степени влияния экономических и правовых (административных) инструментов государственного регулирования.

Углублены теоретические положения влияния налоговой системы как основного экономического инструмента государственного регулирования на хозяйственную деятельность предприятий табачной промышленности Украины. На основании анализа состояния и перспектив развития табачных предприятий Украины в 1995-2000 гг., на примере опыта зарубежных стран-производителей табачной продукции и на основании научного анализа стоимостной и специфической систем налогообложения, предложено поэтапное введение смешанной системы налогообложения с целью регулирования хозяйственной деятельности предприятий табачной промышленности Украины, а также определена экономическая эффективность этой системы.

Обосновано, что смешанная система налогообложения является более социально и экономически справедливой. Она может обеспечить равномерное распределение налогов на разные ценовые сегменты продукции предприятий табачной промышленности Украины и поставить в равные условия производителей с разными инвестиционными возможностями. При

этом адвалорная (стоимостная) часть налога обеспечивает индексацию ставки акцизного сбора в соответствии к росту цен вследствие инфляции.

Эффективное использование смешанной системы налогообложения может обеспечить дополнительные ежегодные поступления в государственный бюджет Украины без отрицательного влияния на состояние табачного рынка и существенно не затрагивая интересы потребителей с невысоким уровнем доходов.

Необходимость введения смешанной системы налогообложения обоснована и тем, что она применяется как основная в странах Западной Европы. Кроме этого, подготовка к внедрению такой системы началась в России, где ее использование будет способствовать снижению цен на табачные изделия и повышать их конкуренцию на украинском рынке табачных изделий.

Введение смешанной системы налогообложения предлагается осуществить в два этапа. Первый этап предполагает введение смешанного акциза на продукцию табачных предприятий Украины, что основывается на отпускной цене производителя. Второй этап предусматривает введение смешанного акциза на розничную цену продукции. Его целесообразно вводить после двух лет функционирования новой системы, изучив эффективность действия, сформировав законодательную базу для введения ставок акциза на основании розничной цены и создав механизм контроля производителями и соответствующими государственными органами розничной цены табачных изделий.

В диссертационном исследовании обосновано использование метода динамического факторного анализа для определения объемов производства и реализации табачных изделий на среднюю и краткосрочную перспективу с учетом влияния отпускной цены предприятия, налога на добавленную стоимость, уровня акцизного сбора, отчислений в Пенсионный фонд и текущего курса доллара к гривне.

Обоснована необходимость системного и эффективного использования правовых (административных) инструментов государственного регулирования, направленных на борьбу с контрабандой и незаконным оборотом табачных изделий для создания условий, которые обеспечат возможность эффективного использования экономических инструментов регулирования хозяйственной деятельности предприятий.

Основные результаты исследования нашли применение в законодательных актах Украины, а также в практической работе предприятий и учебном процессе.

Ключевые слова: предприятия табачной промышленности, экономико-правовые аспекты регулирования, правовые (административные) и экономические инструменты, система налогообложения, рынок табачных изделий, хозяйственная деятельность, инвестиционные поступления, поступления в государственный бюджет.

ABSTRACT

Minenko M.A. Economic and legal regulating fundamentals of economic activity of the enterprises of tobacco industry in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for obtaining of a scientific degree of the Candidate of Economic Sciences in speciality 08.06.01 – economy, organization and management of enterprises. – National University of Food Technologies, Kyiv, 2002.

The thesis is devoted to substantiation of the influence of economic and legal regulating fundamentals on effectiveness of economic activity of the enterprises of tobacco industry in Ukraine.

It was determined the economic and legal regulating fundamentals of economic activity of the enterprises of tobacco industry in Ukraine, systematized the principal instruments of state regulation and determined the effectiveness of their influence on the state of tobacco goods market in Ukraine and proceeds to the state budget. It was developed the techniques of calculation of production output and realization of tobacco goods for the medium and short period of time. It was substantiated the necessity of introducing of a mixed taxation system and protection of the market of Ukraine from illegal import and circulation of tobacco goods.

Key words: enterprises of tobacco industry, economic and legal regulating fundamentals, legal and (administrative) and economic instruments, taxation system, tobacco goods market, economic activity, investment proceeds, proceeds to the state budget.